

MEDEDEELING. MITTEILUNG.

AVIS. NOTICE.

In opdracht van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied, en in verband met de papierschaarschte mag het „Natuurhistorisch Maandblad” na 15 Dec. 1941 niet meer verschijnen.

Auf Veranlassung des Reichskommissariats für die besetzten niederländischen Gebiete, und infolge der Papierknappheit darf das „Natuurhistorisch Maandblad” nach dem 15. Dezember d. J. nicht mehr erscheinen.

Suivant ordre du commissaire général des Pays-Bas occupés, et par suite de la pénurie du papier le „Natuurhistorisch Maandblad” cessera de paraître à partir du 15 Décembre 1941.

By order of the „Reichskommissariat” for the occupied Netherlands territory, and in view of the papershortage the „Natuurhistorisch Maandblad” may no longer be published after the 15th Dec. '41.

AAN ONZE LEDEN.

De 30ste jaargang van ons Maandblad wordt met dit nummer afgesloten.

30 jaren arbeid van medewerkers en redacteurs.

30 jaren arbeid in dienst van de wetenschap.

30 jaren Limburgsche arbeid uitgedragen over Nederland en ver over onze grenzen.

Bij de afsluiting van deze 30 jaren geworden ons het bericht, dat ons „Maandblad” niet meer mag verschijnen.

Wat dit beteekent?

Ieder zal dit op eigen wijze voelen.

Maar het beteekent meer!

Het beteekent het contact verliezen met de wetenschappelijke instituten en instellingen, verspreid over de geheele aarde, waarmede wij in ruilverkeer staan.

Het beteekent het contact verliezen met de specialisten, tot wie wij ons steeds konden wenden ter bewerking van het prachtige materiaal aanwezig in ons Museum.

Wat het niet mag beteekenen?

Het contact verliezen met onze leden in Nederland.

Zeker, niet meer zal maandelijks ons blauwgrijze blad U verslag brengen van onze vergaderingen, van doen en laten van ons Genootschap, maar laat dit geen reden zijn, ons Genootschap ontrouw te worden.

Blijf het Genootschap en zijn Museum steunen door Uw lidmaatschap!

Zonder Uw lidmaatschap geen Genootschap.

zonder Genootschap geen bloeiend Museum, want ons Genootschap was en is de ziel van dit prachtige, regionale Museum, de trots van Limburg.

Eens komt aan den oorlog een einde.

Dan wil het Genootschap klaar staan, om zijn cultureele taak, door middel van het Natuurhistorisch Maandblad, weer op te vatten. Maakt ons dit mogelijk.

Moge deze tijd heel, heel spoedig komen!

NIEUW LID.

Mej. W. v. d. Mijll Dekker, Apotheker, Champs Elyseesweg 2 a, Maastricht.

In de

MAANDELIJSCH VERGADERING,

die 7 Januari 1942 te 6 uur in het Museum wordt gehouden, zal de heer Pater v. Hest een aantal lichtbeelden, naar eigen opnamen, gedeeltelijk in natuurlijke kleuren, van

paddenstoelen

laten zien.

Onze maandelijksche vergaderingen zullen zonder aankondiging in den vervolge steeds gehouden worden op den EERSTEN WOENSDAG VAN ELKE MAAND in ons Museum te 6 ure.

VERSLAG VAN
DE MAANDELIJSCH VERGADERING
OP WOENSDAG 3 DEC. '41.

Aanwezig de dames: M. Kemp-Dassen, Fr. v. Schaik, A. Nulens, W. v. d. Geyn, J. v. Goethem, D. Kooyman, B. Maurenbrecher-Bonemeyer, T. Nahon, W. v. d. Mijll Dekker en de heeren: L. Grossier, F. v. Rummelen, J. Schulte, R. Kofman, M. Kemp, Edm. Nyst, Br. Christoforus, P. v. Hest, Br. Maurentius, H. Jongen, L. Grégoire, P. Wassenberg, H. Koene, Br. Jeroen, D. v. d. Guggen, Th. Heynen, M. Mommers, J. Rijk, J. Maessen, P. Rongen, I. Schoenmakers, W. Otten, L. Leysen, Onstenk, L. v. Straaten, A. Maurenbrecher, Eug. v. Beneden, A. Maastricht, D. v. Schaik, L. v. Noorden en G. Waage.

De Voorzitter opent de vergadering en herdenkt 't overleden lid H. De Wever, één van de medeoprichters van ons Genootschap, die bij de inrichting van ons Museum een prachtige schenking deed van de door hem verzamelde natuurhistorische voorwerpen.

De Secretaris doet mededeeling van een binnengekomen schrijven van het Rijksbureau voor de Grafische Industrie d.d. 1 Dec. en waarin wordt medegedeeld, dat ons Maandblad na 15 Dec. niet meer mag verschijnen. Ons Bestuur zal trachten dit besluit ongedaan te maken.

De heer **Waage** doet daarop de volgende mededeeling.

Zooals U weet, voeden duiven, zoowel de wijfjes als mannetjes, hun jongen met z.g. duivenmelk, ook wel kropmelk of kropkaas. Deze melk heeft niets te maken met de melk der zoogdieren, al is er tusschen de productie van duivenmelk en zoogdiermelk wel verband.

De kropmelk wordt gevormd in de krop, een verwijding van de slokdarm, die tegen den tijd, dat er jongen gevoed moeten worden een verandering ondergaat. Het dunne, gladde slijmvlies, dat de krop bekleedt, wordt rimpelig en dik en vormt aan de oppervlakte een vethoudende laag, de kropmelk.

Door anti-peristaltische bewegingen wordt deze kropmelk in den bek gebracht en van daar in den bek van 't jong. Deze kropmelk is meestal nog gemengd met graankorrels, die in de krop geweekt zijn.

Waardoor treden nu de veranderingen op in de krop der duiven?

Bij zoogdieren had men geconstateerd, dat de melkproductie onder invloed staat van een bepaalde stof, die afgescheiden wordt door de hypophyse, het onderste hersenaanhangsel. Door inspuiting van een hypophyse-extract gelukte het melkscheiding te voorschijn te roepen bij geiten en konijnen. Het gelukte nu aan Riddle door inspuiting van dezelfde stof de krop van duiven tot productie van kropmelk te dwingen. Het hormoon, dat deze werking heeft, kreeg den naam van prolactine.

Dit prolactine werkt bij zoogdieren op de melkklieren, bij duiven op de krop en dwingt beide organen tot productie van een voedingsstof, geschikt voor de jongen.

De productie van melk is echter niet voldoende om het jong de noodige zekerheid te garanderen. Hiertoe is noodig een bereidheid van 't moederdier om een nestplaats in te richten, de jongen te verdedigen, de jongen niet als prooi te beschouwen, de jongen te voeden, kortom een gedragswijziging, waardoor 't opgroeien der jongen mogelijk wordt. Het is nu merkwaardig, dat, in ieder geval bij verschillende dieren, de prolactine een gedragswijziging te voorschijn roept, gericht op de verzorging der jongen. Zoo kon men bij ratten door inspuiting van prolactine een aantal broedverzorgingsinstincten wakker roepen, ofschoon zij geen jongen hadden en kon men kippen broedsch maken.

De heer **Heynen** toont een fasciatie van een vlier.

De heer **v. d. Gugten** vertelt het volgende.

Bij de laatst gehouden lezing met film van den heer **Nol Binsbergen** over vogels, vertelde deze de volgende merkwaardigheid. Wanneer de fotograaf naar de schuilhut gaat, wachten de vogels tot ze iemand eruit zien komen, voordat ze zich veilig voelen.

Er gaan nu 2 man naar de schuilhut en er komt er één terug. Zoo worden de vogels om den tuin geleid. Toch lukt dit niet met kraaien. Om deze in de war te brengen, moeten minstens 3 man naar de schuilhut en 2 terugkomen.

Kunnen vogels tellen?

Jaren lang zijn hierover proeven gedaan door Koehler en medewerkers, waarbij ± 100.000 proeven werden gedaan, om na te gaan, in hoeverre vogels „getallen” konden leeren.

Er is gebleken, dat ze 2 in aantal verschillende hoeveelheden kunnen vergelijken. Duiven en kraaien werden gedresseerd op een bepaald aantal, b.v. 3, korrels, die ze mochten nemen, van twee verschillende aantallen korrels naast elkaar.

De proeven slaagden tot en met 5; het verschil tusschen 4 en 5 korrels konden ze nog aanleeren. Bij hogere aantallen bleken de proeven negatief uit te vallen.

Dit bleek ook bij andere proeven. Vijf is het hoogste aantal, dat ze overzien kunnen. Wat meer is, is „veel”, zooals ook bij sommige primitieve volkeren.

Ook de mensch kan in één oogopslag slechts een verschil van 4 en 5 overzien, hoogstens 5 en 6. Grootere aantallen moet hij nàtellen, om ze te kunnen vergelijken.

Andere proeven met vogels waren b.v. met doosjes met voer, waarvan de deksels gemerkt waren met een verschillend aantal punten, b.v. 3 en 4. Door een groot aantal malen, de vogel eraan te wennen, dat alleen in het doosje met b.v. 3 punten voedsel te vinden is, leert hij zich te richten naar de 3 punten.

De kraai blijkt hier in 't algemeen slimmer dan de duif. De duif kijkt dikwijls naar de figuren. De kraai kan onafhankelijk van den vorm en volgorde van de punten het goede aantal kiezen, zelfs naar een opgegeven voorbeeld. Op een bordje staat aangegeven een aantal punten, de kraai leert nu om het doosje te openen met een overeenkomstig aantal punten op het deksel, onverschillig hoe de grootte of volgorde van de punten is.

Veel andere proeven werden gedaan, waaronder nog interessant is een proef met parkieten. Deze leerden „op commando” door het noemen van het aantal „één” of „tweé”, 1 of 2 voedselkorreltjes nemen.

Door deze proeven probeert men tot een dieper inzicht te komen in de dierpsychologie, in het geheim van het diereninstinct.

Hoe „slim” de kraaien b.v. zijn, blijkt uit het oplossen van een heele puzzle. Ze hebben doosjes met witte, gestreepte, roode en blauwe deksels, waaruit ze resp. 1, 2, 3 en 4 korrels moeten halen. Hoe ongelooflijk het lijkt, toch werd deze opgave volbracht. We moeten aannemen, dat de dieren dus een zeker getal in hun geheugen weten op te nemen.

Gevraagd werd of dit getalbegrip ook geabstraheerd kan worden.

Bij kraaien, die geleerd hadden bij een opstelling van twee doosjes, in datgene voedsel te vinden, waar b.v. 3 punten op het deksel stonden, werden plotseling doosjes met 3 en 4 meelwormen op het deksel voorgezet. In tegenstelling met duiven losten kraaien deze proef op de juiste wijze op, door de 3 meelwormen te nemen.

Het lijkt er dus op dat deze vogels dus een abstract getal in hun geheugen kunnen vasthouden.

De heer **Kofman** memoreert de volgende vogelwaarnemingen.

Het terrein aan de Maas bij Oost (gem. Eijsden), waar dit voorjaar de kleine plevier broedde, is ook voor tal van andere vogels een geschikt voedselterrein. Vooral in de trektijden treffen we er regelmatig een aantal steltloopers aan, die overigens in dit deel van Limburg niet zoo algemeen voorkomen. Enkele waarnemingen uit het voor- en najaar van 1941 mogen dit illustreeren.

Tureluur: 27 April, 1 ex.; 30 April, 9 ex.

Witgatje: 23, 27, 30 April, 24, 27 Sept. 1 Oct., telkens 1 of 2 ex.

Bontbekpluvier: 1 Oct., 1 ex.

Oeverloopers zijn in de trektijden steeds aanwezig.

Groenpootruiter: 15, 17, 20, 24, 27 Sept., telkens 1 of 2 ex. Ook bij Heugem op 7 Mei 1 ex.

Hens zegt over deze soort: „Omtrent het voorkomen van dezen Ruiters in Limburg is eveneens weinig bekend. Vermoedelijk is de vogel minder zeldzaam dan men uit een enkele bekende vangst zou meenen te moeten afleiden.”

Blauwe reiger: Deze soort was van 15 Sept. tot 16 Nov. steeds in kleine troepjes van 5 tot 16 ex. aanwezig. Ook in het voorjaar (18, 20 Mei) werd een ex. waargenomen.

Tenslotte werd op dezelfde plaats de *Vischarend* waargenomen. Op geringe hoogte vloog hij boven de Maas, zoodat hij duidelijk te herkennen was. Af en toe schoot hij naar beneden en verdween daarbij soms geheel onder water (5 Mei). Eenige dagen later (20 Mei) verscheen hij weer en werd toen ook door de heeren **Mommers** en **Leysen** waargenomen.

Hens ontleent aan Dubois (Nouvelle Revue des Oiseaux observés en Belgique), dat de *Vischarend* in België nog op enkele plaatsen broedt, o.a. op de rotsen langs de Maas. Wellicht is dit dus een in België broedende vogel, die zijn jachtgebied tot voorbij Eijsden uitstrekt.

De heer **Mommers** deelt nog mede, dat hij 10 Mei 1941 3 zomertalingen waarnam bij Oost (Eijsden) en vertelt daarna het volgende.

In een weide naast mijn tuin loopt sinds eenigen tijd een vijftal schapen. Maandag 1 December waren er ook 4 eksters. Onder druk geschater vlogen ze herhaaldelijk achter op den rug der schapen en liepen dan, aldoor druk tusschen de wol pikkend, naar voren. De schapen reageerden er bijna niet op. Alleen als een ekster op hun kop pikte, maakten ze iets van een afweerbeweging. 't Geval duurde (met tusschenpoozen) wel eenige uren. Wat de eksters tusschen de wol wegpikten, heb ik niet kunnen achterhalen, daar 't mij onmogelijk was vlak bij te komen.

De heer **Waage** vertelt, hoe in Nieuw Zeeland een papegaaiensoort, *Nestor notabilis*, die zich oorspronkelijk voedde met wortels en noten, zich na de invoering van schapen op den rug van deze dieren zet en hun stukken huid en vleesch uit 't lichaam scheurt. In slechts korten tijd is deze ver-

andering in leefwijze tot stand gekomen. Vermoedelijk zijn de vogels eerst overgegaan van plantaardig voedsel op den afval der schapenslachterijen, om pas daarna als echte roofvogels de dieren aan te vallen.

Door de optredende bloedingen verliest de wol aan waarde en vaak bloeden de dieren dood. Gewoonlijk vallen de vogels in troepen aan en de schade aan den veestapel toegebracht is zoo groot, dat de regeering van Nieuw Zeeland een premiestelsel invoerde op het doden der vogels. Hierdoor zullen deze vermoedelijk uitsterven.

Mej. van de Geyn toont een aantal fossielen, door den heer **P. Bingen** aan het Museum geschenken. Hierbij is o.a. een gaaf exemplaar van de vastzittende klep van 'n rudist, met duidelijk zichtbare pseudopijlers; het is *Orbignya Lapeirousii* (Goldf.), afkomstig uit de St. Pietersberg; verder een tand van *Carcharodon megalodon* Ag. een der grootste haaiantanden die in het Elsloer conglomeraat voorkomen.

Van den heer **Storms**, Tegelen, kreeg het Museum een kies van de daar in de klei voorkomende *Rhinoceros*.

Ten slotte wordt er een aantal aquarellen en olieverfschilderijtjes uit de collectie van dokter **De Wever** getoond. Zij geven tal van fraaie stukjes natuur uit Z. Limburg weer en zijn vooral plantensociologisch van groote waarde.

De Voorzitter sluit daarna de vergadering.

De Natuur in!

door

A. DE WEVER.

Naar 't Vijlenerbosch.

Dit neemt zoo'n uitzonderlijke plaats in onder de Nederlandsche bosschen, dat we eerst 'n weinig van zijn geschiedenis mogen vertellen.

Deze dank ik aan de Heeren Brouwers en Francort, Hoofden van scholen.

In 1539 werd tusschen de Abdissen van Burscheid en de „gemeine noaberen” van Vijlen een overeenkomst getroffen over 't bestuur en 't gebruik van 't „gemeine” bosch van Vijlen. Meer dan 100 jaar heeft de gemeente Vaals 't beheer over 't boschgebied gehad. Na heel wat twistgedingen met Vaals regelt sedert 1923 de Vijlener Boschcommissie de verdeling van 't hout.

In November trokken vier mannen, hiervoor aangewezen, naar 't bosch om 239 perceelen te „laogen” d.w.z. af te bakenen. Ieder perceel was een „zil” d.i. 45 treden lang, 15 breed. Men sloeg een lange rechte sleuf door 't bosch en links en rechts van die sleuf werden de zillen afgebakend.